

1.

Het thema blindheid, blind worden, slechtzijnde zijn was deze week een groot thema. Wat is de invloed van beeldschermen op onze ogen. We weten er nog niet heel veel van, maar oogartsen luiden de noodklok: 50% van de jongeren onder de 20 is op dit moment ernstig bijziend en dat is rechtstreeks toe te schrijven aan het turen op beeldschermen. Zoals ook alleen maar lezen niet goed is voor je ogen. Maar lezen kan gecompenseerd worden met veel buiten spelen en buiten zijn. Maar zo intensief en lang turen op een scherm, gecombineerd met niet buitenspelen en buiten zijn, ver af om je heen kijken, is blind-makend.

Behalve de fysieke ongemakken en problemen is er ook nog het sociale verhaal. Hoe ziet ons leven er uit wanneer we leven vanuit ons scherm? Onze mooie Facebook wereld waarin al onze levens geslaagd zijn en mooi en goed en blij? Onze series en nieuwsberichten, onze chats, wanneer die ons leven zelf worden dan leven we in een schijnwereld, dan sluiten we ons af van de werkelijke wereld waarin wij leven. Een gekozen isolement met drastische gevolgen.

Er zijn ook mensen die geïsoleerd worden door de sociale media, zonder daar zelf voor te kiezen. De Marokkaanse meisjes die worden weggezet, de kinderen en volwassenen die gepest en getreiterd worden en het uitschelden van mensen en groepen. Verkeerd gebruik, misbruik van de schermen leidt tot isolement en ernstige schade bij mensen.

2

Blindheid, isolement, muurtjes om jezelf of anderen heen bouwen. De centrale vraag van de schriftlezing van vandaag (Joh. 9,1-34) is wie er zien en wie niet. Waarom zijn er zienden die niet-zien en blinden die meer zien dan we denken?

Omdat in dit verhaal – en in het hele evangelie volgens Johannes - de Farizeeën zo'n grote rol spelen, misschien toch goed om daar iets over te zeggen. Het betreft hier niet een conflict dat speelde in de tijd van Jezus zelf. Jezus kan zelfs tot Farizeese kringen gerekend worden. Het gaat hier om een conflict dat speelt in de tijd van Johannes: tussen het beginnende Rabbijnse Jodendom en de messiaanse beweging rond Jezus, de tot ver in de eerste eeuw nauw met elkaar verbonden groepen, komen vanaf eind eerste en begin tweede eeuw met elkaar op gespannen voet te staan en gaan meer en meer hun eigen weg. De een kijkt wat de ander doet en neemt vervolgens het tegenovergestelde standpunt in. Zoals dat ook in de reformatie ging, die vernieuwingsbeweging binnen de catholica, die uiteindelijk leidde tot een scheuring tot op vandaag. Hoe meer de een verharde in het standpunt dat het ging om het Woord, des te harder legde de ander de nadruk op ritueel en sacramenten. En nu 500 jaar later komt er ruimte voor nuance. In protestantse kringen groeit de aandacht voor rituelen in de en rond de liturgie, in de katholieke kringen groeit de belangstelling voor wat die bijbel nu eigenlijk te vertellen heeft, meer dan wat de kerk er zelf over zegt.

Het Rabbijnse Jodendom was ervan overtuigd dat de toekomst lag in de farizeese wijze van omgaan met de Schriften. Dat wilde zeggen: nauwlettende navolging van de regelgeving van de Thora, binnen de beslotenheid van de Joodse gemeenschap. Alleen zo kon besmetting van het volk door een verdorven wereldorde voorkomen worden. Te vaak was het volk gedecimeerd, afgeslacht, gedeporteerd, slachtoffer geworden van bezetters. De oplossing was: je afkeren van de wereld.

Dat standpunt van isolatie en afwending van de samenleving gaat radicaal in tegen de gedachte van de messiaanse beweging, die de Thora ziet als een maatschappelijk project: Thora moet zichtbaar worden in de wereld en niet alleen in de eigen gemeenschap. Thora zichtbaar maken is dan: god eren door gerechtigheid te doen, hemel op aarde bouwen, een nieuwe wereldorde waarin zwak gaat voor sterk, armen opgetild worden en de hele mensengemeenschap groeit in humaniteit en mensenrecht. De messiaanse gemeenschap van Johannes opent de aanval op protectionisme en isolement. Daarom breekt ze (opnieuw – zie hoofdstuk 5) een bres in het meest fundamentele gegeven van de geïsoleerde en ommuurde gemeenschap: de heilige Sabbat. Johannes laat Jezus, op de sabbat, een blindgeborene genezen van zijn blindheid.

Er moet een gat geslagen worden in de verblindende en isolerende muur rondom de joodse gemeenschap, want ze zien door die muur niet meer dat hun opdracht van godswege, achter de muur ligt. Ze zijn blinden geworden, Johannes zegt, met het oog op het net beginnende – net geboren - Rabbijnse Jodendom, vanaf de geboorte is hij blind, en dat moeten we niet laten gebeuren, daar moet op ingegrepen worden. Er moet een tegenbeweging komen die laat zien wat er werkelijk te doen staat.

'Wij moeten werkzaam zijn, in de werken van God die mij gestuurd heeft' (Joh. 9,4). Johannes spreekt hier al over meervoud, er is een WIJ, een messiaanse gemeenschap die hier een opdracht krijgt om de werken van God zichtbaar te maken voor iedereen. Dat doe je niet achter gesloten deuren, maar dat doe je in de wereld waarin je leeft. Zo zal Jezus zelf ook op de dag na zijn dood de leerlingen uit de gesloten kelder van de angst bevrijden, door dwars door gesloten ramen en deuren binnen te komen en te zeggen *'vrede aan jullie – zoals ik werd gezonden, zo zend ik jullie'* (Joh 21).

2.

Geloven doe je maar achter de voordeur. Dat is ook het adagium van onze tijd. Een privéaangelegenheid die niet thuis hoort in het publieke domein. Kiest in het verhaal de gemeenschap zelf voor het optrekken van muren tussen hun geloof en de samenleving, nu duwt de samenleving geloven in het private. En zo staat zelfs weer met regelmaat het belang of de wenselijkheid van het bijzonder

onderwijs ter discussie. Maar ook of ik wel of niet een hoofddoek mag dragen, een kruisje om mag hebben of een stip op mijn voorhoofd mag zetten, wanneer ik een publieke functie uitvoer. Deze naar mijn mening vaak overspannen manier van ageren tegen elke religieuze uiting en deze harde liberaal-antireligieuze lobby aangestuurd door de *'iedereen mag doen waar die zich goed bij voelt, als ik er maar geen last van heb'* gedachte is mede een uitvloeisel van een decennialange verzuiling van standpunten en ideologieën. Een tijd waarin een christelijke meerderheid de samenleving haar normen en waarden oplegde aan andersdenkenden en de hele wet en regelgeving gekleurd was door institutioneel christelijke signatuur. En dat gebeurde maar al te vaak met een kijk op de ander met veroordelende ogen: zij zijn fout en wij zijn goed. En wij hebben nu de macht en we leggen de ander onze wil op.

In zo'n zelfde spanningsveld begint ook het verhaal van de blindgeborene: *'wie heeft er gezondigd waardoor hij is zoals hij is?'* (Joh 9,2). Ook de messiaanse gemeenschap heeft kennelijk de neiging om onmiddellijk de schuldvraag op tafel te leggen. Jezus maakt daar direct korte metten mee: dat is hier de vraag niet, de vraag is hoe in deze man de werken van God zichtbaar kunnen worden, oftewel: hoe kan aan deze man recht gedaan worden. Door hem de ogen te openen en ziende te maken

En dat gebeurt met slijk, dat Jezus van speeksel en aarde maakt. Nu komt het woord 'slijk' nogal eens voor in de joodse bijbel, de TeNaCh, we vinden het in de psalmen en bij verschillende profeten. En dan staat het voor het tot slijk verworden volk van Israël, een volk dat zich in een uitzichtloze situatie bevindt. Dat in de nacht woont en zo klein en onzichtbaar gemaakt is dat het verworden is tot slijk dat vertrapt wordt. Dat slijk moet weggespoeld worden, zodat het volk weer gaat zien waartoe het geroepen is. En wat kun je daar beter voor gebruiken dan water uit het geneeskrachtige bronnenbad van Siloam. Siloam het Joodse Lourdes van die tijd. Met het water werden, tijdens het loofhuttenfeest, in de tempel mensen die buiten de gemeenschap gezet waren, gereinigd van onzuiverheden en opnieuw opgenomen in de gemeenschap. Opname in de gemeenschap, ergens bij horen, onderdeel uitmaken van een groter geheel, het betekent toekomstperspectief, het weer zien zitten, uitzicht hebben. Jou wordt weer het licht in de ogen gegund.

3.

Maar de anticlimax van het hele verhaal is dat na eindeloos soebatten over wie nu wat gedaan en gezegd heeft de man die ziende werd buiten wordt gegooid. Hij wordt als een gevaar gezien. De Farizeeën bestempelen hem als een leerling van hem die genezen heeft. Maar wij zijn de leerlingen van Mozes? Jij brengt ons in gevaar. Door degene die jou heeft genezen worden er gaten geslagen in ons beschermende bouwwerk, in de muur die ons beschermt tegen de grote boze buitenwereld. Dus weg met jou. Wanneer je eigen zekerheden door anderen bevraagd worden schieten we in de verdediging, willen we de vraagtekens verre van ons houden, we voelen ons bedreigd, omdat er gerammeld wordt aan onze fundamenten. Dus die reactie van de Farizeeën is best herkenbaar, maar leidt er wel toe dat de muren opgetrokken blijven en je ziende blind blijft voor andere opties, nieuwe mogelijkheden, tekenen van licht in de duisternis.

'Wanneer ik in de wereld ben, ben ik licht voor de wereld' (Joh 9,5), zegt Jezus. Je kunt dat natuurlijk letterlijk verstaan: zolang ik leef is er licht, als ik dood ben is het duister. Maar gezien het eerdere 'wij' in dit verhaal mogen we het denk ik ook verstaan als opdracht: zolang jij doet wat ik heb gedaan, zolang er gemeenschappen zijn die mij zichtbaar maken, blijft er licht in deze duistere wereld. Dat vraagt, hoe moeilijk soms ook, voor het afbreken van in steen gehouwen zekerheden, omdat ze anderen buitensluiten, dat vraagt om een open kijk op mensen en wereld, en niet om een gesloten systeem van zeker weten. Het vraagt dat wij er voor waken dat we geloofswaarheden niet inruilen voor zekerheid, een zekerheid die alles wat buiten ons denken valt tot onwaar en ketters en gevaarlijk bestempeld.

4.

Waar is de Messias? Buiten de muren, voor de poorten van Jeruzalem, staat hij klaar om zich te openbaren. (Chassidische vertelling). Gesloten muren en deuren ontnemen ons het zicht op wat ons te doen staat. Kreeg Mozes niet de opdracht om op te staan en te bevrijden? Om zicht en licht te brengen in uitzichtloosheid? Niet alleen de Farizeeën staan op de schouders van Mozes, dat staat Jezus ook. Maar hoe dat gestalte moet krijgen is de vraag, in het conflict dat in de tijd van Johannes speelt tussen het Rabbijnse Jodendom en de messiaanse ekklesia, dei beiden op het punt staan elkaar los te laten en als losse identiteiten geboren te worden. Wie van beiden is blind? Wie ziet? Dat is de grote vraag in dit verhaal. En we moeten ons vooral niet laten verleiden om een schuldige aan te wijzen, want wat groepen elkaar tot schuldige maken gebeuren ongelukken, we weten wat dat in de loop der geschiedenis tot op vandaag voor gevolgen heeft.

Gelukkig zien we net als bij de reformatie, ook in dit conflict teken van licht. Groepen, mensen, onderzoekers, leraren die de verbindingen die er zijn weer bloot leggen, aan het licht brengen. Er verschijnen boeken met titels als *'Gescheiden wegen, of de wegen die nooit uit elkaar gingen?'* (Daniel Boyarin). Er zijn ekklesias gekomen die Jezus lezen vanuit zijn joodse wortels.

Er zijn dus tekenen van advent, van komst, van terugkeer, hergeboorte.

Advent wil ons uit het slijk omhoog trekken, zodat we zichtbaar worden voor anderen en onze ogen opnieuw wenden naar het licht. (Ongezien – VL178). Het licht dat vaak daar schijnt waar wij niet kijken en waar wij niet gezien willen worden. Zo worden we ontvankelijk gemaakt om hem te ontvangen, messiaanse mensen te worden. Want op al die ongeziene plekken, en in al die ongeziene mensen wacht de Messias tot wij hem toelaten in ons leven.

Zeg Amen – zo moge het zijn.